

Helsingin kaupunki

Yhteenvedoraportti vuoden 2019 tilintarkastuksesta

KPMG Oy Ab

29.04.2020

Raportin sivumäärä 7

Sisällysluettelo

1	Yhteenveto	1
2	Tilintarkastuksen toteuttaminen	2
3	Konsernin tuloksen muodostuminen ja taseasema	3
4	Kaupunkikonsernin toiminnallisten tavoitteiden saavuttaminen sekä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot	4
5	Kaupungin talousarvion toteutuminen ja toimintakertomus sekä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot	4
6	Tytäryhtiöt	6
7	Liikelaitokset ja rahastot	6
8	Hallinto, taloushallinnon sisäinen valvonta ja kirjanpito	6

1 Yhteenveto

Suorittamiemme tarkastustoimenpiteiden perusteella voimme yhteenvetona todeta, että Helsingin kaupungin vuoden 2019 tilinpäätös konsernitilinpäätöksineen on laadittu tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti ja tilinpäätös antaa oikeat ja riittävät tiedot kaupunkikonsernin ja kaupungin vuoden 2019 tuloksesta, taloudellisesta asemasta, rahoituksesta ja toiminnasta. Valtionosuuksien perusteista annetut tiedot ovat tarkastetuilta osin oikeita. Kaupungin hallintoa on tarkastetuilta osin hoidettu kuntalain ja valtuuston päätösten mukaisesti emmekä ole todenneet vakavia puutteita kaupungin sisäisen valvonnan, riskienhallinnan tai konsernivalvonnan järjestämisessä.

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on vuonna 2018 antanut tarkistetut yleisohjeet tuloslaskelman laatimisesta, ympäristöasioiden kirjaamisesta ja rahoituslaskelman laatimisesta ja vuonna 2019 tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta ja tilinpäätöksen liitetiedoista. Näitä yleisohjeita on noudatettu Helsingin kaupungin tilinpäätöksen laatimisessa. Vuonna 2019 annettujen yleisohjeiden sisällön kohdalla todettiin kuitenkin jonkin verran kehitettävää siinä, että uusien yleisohjeiden tiedot asianmukaisella tavalla kulkeutuvat organisaation sisällä.

Toimintakertomus sisältää sitä koskevien säännösten mukaiset tiedot. Konsernin ja kaupungin rahoituslaskelmat on laadittu kirjanpitolautakunnan kuntajaoston yleisohjeen mukaisesti ja liitetiedoissa on esitetty säännösten edellyttämät tiedot olennaisilta osiltaan. Pidämme tärkeänä, että erityisesti ympäristöasioihin ja -vastuisiin liittyvää raportointia entisestään kehitetään ja täydennetään mukaan lukien laskentaperiaatteiden soveltaminen. Täydennetty toimintakertomus sisältää arvion ennen tilinpäätöksen allekirjoitushetkeä alkaneen pandemian vaikutuksista kaupungin talouteen ja toimintaan. Kaupunginhallitus päätti 27.4.2020 täydentää 23.3.2020 hyväksymänsä vuoden 2019 tilinpäätöksen toimintakertomuksen kohtaa 1.1.6, Arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä sekä tulevasta kehityksestä, Covid19-pandemiaa koskevalla lausumalla.

Kaupungin järjestämässä tytä- ja osakkuusyhtiöitä koskevassa omistajaohjauksessa on käsityksemme mukaan huolehdittu riittävässä laajuudessa siitä, että yhtiöiden toiminnassa on otettu huomioon kuntakonsernin kokonaisuus. Konserniohjauksessa on annettu tarpeelliset määräykset omistajaohjauksen toteuttamiseksi. Kaupunkistrategian toteutumista on mielestämme asianmukaisella tavalla arvioitu ja seurattu osana tytäryhteisöjen konserniohjausta.

Tarkastushavaintojen mukaan konsernin ja kaupungin tulos ja sen muodostuminen on olennaisilta osiltaan looginen myös tilikauden aikaisiin ja aikaisempien vuosien havaintoihin nähden. Sama koskee konsernin ja kaupungin tasetta ja sen rakennetta.

Kaupunginhallituksen ehdotus tilikauden tuloksen käsittelystä on kuntalain mukainen.

2 Tilintarkastuksen toteuttaminen

Tilintarkastus on toteutettu julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa sekä tarkastuslautakunnalle esitetyn vuodet 2019 - 2022 koskevan tarkastussuunnitelman ja vuoden 2019 työohjelman mukaisesti. Tilintarkastuksen suunnittelussa ja toteutuksessa on otettu huomioon olennaisuus ja suhteellinen riski.

Päävastuullisena tilintarkastajana on toiminut JHT, KHT Jorma Nurkkala ja varatilintarkastajana JHT, KHT Mari Säynätjoki. Tarkastusaluevastuullisina tilintarkastajina ovat toimineet JHT, KHT Juha Huuskonen, JHT, HT Tuomas Koskiniemi, KHT Mikko Laitinen, KHT Pepe Tamminen, JHT, KHT Päivi Rintala, JHT, KHT Heikki Ruosteenoja ja JHT, HT Kirsi Sova. Tarkastusten suorittamiseen on osallistunut lisäksi avustavia tarkastajia. Tietojärjestelmätarkastajina ovat toimineet CISA Janne Vesa ja CISA Kaisa Lappalainen-Metsälä. Arvonlisäveroasiantuntijoina on toiminut Marko Ojala ja Joonas Paavolainen. Tilintarkastuksen tukena on lisäksi toiminut muita KPMG:n asiantuntijoita.

Tilintarkastus on tehty yhteistyössä tarkastusviraston tarkastajien kanssa. Tarkastusviraston työn osuuksista on laadittu kohdekohtaiset suunnitelmat ja tarkastusmuistiot. Tarkastusviraston rooli on aiempien vuosien tapaan ollut merkittävä. Olemme lisäksi perehtyneet sisäisen tarkastuksen vuoden 2019 raportteihin.

Tilikauden aikaisesta tarkastuksesta on laadittu kaksi väliraporttia, jotka on tarkastuslautakunnan lisäksi annettu tiedoksi kaupungin johdolle ja muille vastuuhenkilöille. Erilliset raportit on laadittu työohjelman mukaisesti toimialojen ja suurimpien tytäryhtiöiden samoin kuin liikelaitosten tilintarkastuksista. Tarkastuslautakunnan laatimaan vuotta 2019 koskevaan arviointikertomukseen on perehdytty. Arviointikertomuksessa on tuotu esiin mm. mahdollisuus hallita suuria investointeja nykyistä paremmin panostamalla riittävästi suunnitteluun koskien erityisesti Raide-Jokeria ja Kruunusiltaja. Olemme ylipäättään huolissamme merkittävien investointiprojektien kustannusten hallinnasta ja tämä koskee myös mm. Olympiastadionin perusparannushanketta. Erillisenä riskinä suurissa hankkeissa on kustannusten säästöjen perusteella alimitoittaa väyläratkaisut kaikille eri liikennemuodoille.

Tilikauden päättymisen jälkeen on tarkastettu kaupungin tilinpäätös konsernitilinpäätöksineen, liikelaitosten ja rahastojen tilinpäätökset sekä valtaosa KPMG:n tarkastettavina olleiden tytäryhteisöjen tilinpäätöksistä. Yhtiökokousten tekemien päätösten mukaisesti muut tilintarkastustoimistot ovat vastanneet osasta tytäryhtiöiden tilintarkastuksista ja olemme perehtyneet heidän raportointiinsa. Tytäryhtiöiden tilintarkastuksista on annettu yhtä lukuun ottamatta vakiomuotoiset tilintarkastuskertomukset.

Laadimme yhteistyössä tarkastusviraston kanssa erillisen yksityiskohtaisemman raportin tilinpäätöksen tarkastuksessa esille nousseista seikoista.

Kaupungilla on oma eläkesääntö ja siihen liittyvä taseen pakollinen varaus on 68 miljoonaa euroa ja väheni tilikauden aikana 34 miljoonaa euroa eläkevastuulaskelmien

päivittämisen seurauksena. Suosittelemme kiinnittämään jatkossa erityistä huomiota pakollisten varausten laskentaperiaatteisiin mukaan lukien mm. ympäristövastuut.

3 **Konsernin tuloksen muodostuminen ja taseasema**

Konsernin tilikauden tulos oli 542 miljoonaa euroa ja 17 miljoonaa euroa vuoden 2018 tulosta alhaisempi. Verotulot kasvoivat 77 miljoonaa euroa ja valtionosuudet 35 miljoonaa euroa. Suunnitelman mukaiset poistot kasvoivat edellisestä vuodesta 154 miljoonaa euroa ja vuosikatteen suhde poistoihin oli 167 prosenttia (edellisenä vuonna 175 prosenttia). Toimintatuottojen osuus toimintakuluista oli 61,5 prosenttia eli edellisen vuoden tasolla.

Likvidien varojen määrä väheni hieman ja rahavarojen määrä vuoden lopussa oli noin 1.500 miljoonaa euroa. Investointimenot kasvoivat noin 500 miljoonalla eurolla ja olivat noin 2.200 miljoonaa euroa. Toiminnan rahavirralla ei edellisvuosista poiketen kyetty kattamaan nettomääräisiä investointimenoja vaan korollisten velkojen määrä kasvoi. Konsernin taserakenteessa ei kuitenkaan kokonaisuutena vuoden 2019 aikana tapahtunut olennaisia muutoksia. Konsernin omavaraisuusaste on noin 63 prosenttia oman pääoman ollessa noin 12,2 miljardia euroa (11,7).

Konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteissa ei ole tapahtunut olennaisia muutoksia. Konsernitilinpäätökseen on sisällytetty kaikki konserniyhtiöt ja –säätiöt sekä kaikki jäsenkuntayhtymät ja osakkuusyhtiöt lukuun ottamatta 15 pientä osakkuusyhtiötä, joiden yhdistämättä jättämisellä ei ole olennaista vaikutusta konsernin tulokseen tai taloudelliseen asemaan.

Konsernin omavaraisuusaste on hyvällä tasolla. Rahoitusasema oli tilinpäätöshetkellä turvallinen. Kuten tilinpäätöksessä on todettu vaikuttaa meneillään oleva pandemia todennäköisesti merkittävällä tavalla kaupungin ja sen konsernin taloudelliseen asemaan mukaan lukien rahoitustilanne. Vuotta 2020 koskeva talousarvio ja sen mukainen rahoitusennuste on tehty normaaliolojen mukaisena. Korostamme rahoitussuunnittelun merkitystä lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Kuten toimintakertomuksessa ja tilinpäätöksen liitetiedoissa on todettu, HKL:llä on edelleen merkittävä erimielisyys toimittajan kanssa koskien metron automatisointiin liittyvien sopimusten purkamista. Asiasta on vastikään saatu käräjäoikeuden ratkaisu eikä kaupungin asema ratkaisun myötä ole käsityksemme mukaan heikentynyt. Osakkuutensa kautta Helen-konsernilla on edelleen huomattava intressi Eurajoen ydinvoimahankkeessa, mistä on myös annettu asianmukainen selostus tilinpäätöksen liitetiedoissa.

4 Kaupunkikonsernin toiminnallisten tavoitteiden saavuttaminen sekä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot

Pääosa tytäryhtiöille asetetuista tavoitteista toteutui. Emme ole todenneet olennaisia kehittämiskohteita konsernivalvonnan järjestämisessä

Konsernin tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot on laadittu niitä koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti. Emme ole todenneet olennaista huomautettavaa tulojen tai menojen jaksottamisessa, tase-erien täsmäyttämisessä tai rahoituslaskelman ja liitetietojen lukujen johtamisessa.

Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston antaman ohjeistuksen tarkoittamalla tavalla vuoden 2017 tilinpäätöksen liitetietoihin sisältyi ensimmäisen kerran tiedot intressitaholiiketoimista. Vuoden 2019 liiketoimissa ei ole olennaisia volyymimuutoksia verrattuna edelliseen vuoteen. Kyseessä ovat kaupungin liiketoimet tytäryhtiöiden ja säätiöiden kanssa. Osakkuusyriyten kanssa tehdyt liiketoimet on vuoden 2018 tapaan katsottu Helsingin kaupungin näkökulmasta epäolennaisiksi. Lisäksi liitetiedoissa on todettu viime vuoden tilinpäätöksen tapaan, että kaupungin johtavilta viranhaltijoilta ja luottamushenkilöiltä saatujen tietojen mukaan heillä ei ole ollut intressitaholiiketoimia Helsingin kaupungin kanssa.

Kilpailuneutraliteettia koskeviin seikkoihin ja raportointivaatimukseen tulee kiinnittää huomiota kaikissa kaupungin yhtiöissä sekä tytär- ja osakkuusyhtiöissä vuoden 2020 alusta lukien.

5 Kaupungin talousarvion toteutuminen ja toimintakertomus sekä tuloslaskelma, tase, rahoituslaskelma ja liitetiedot

Talousarvion toteutumista ja toimintakertomusta koskevissa tiedoissa on käsityksemme mukaan asianmukaisella tavalla selostettu kaupungin ja sen konsernin vuoden 2019 aikaisia tapahtumia mukaan lukien pormestarin katsaus, olennaiset muutokset kaupungin toiminnassa ja taloudessa, konsernivalvonta, riskienhallinta sekä kuntakonsernin ja kaupungin toiminta ja talous.

Kaupungin käyttötalouden sitovista määräraha- tai toimintakatetavoitteista toteutui pääosa. Alitettujen tavoitteiden osalta kaupunginvaltuusto on myöntänyt asianmukaiset ylitysoikeudet tilinpäätöshetken jälkeen. Kaupungin toimintatulot toteutuivat talousarviota korkeampina samoin kuin toimintamenot ja taustalla olevia syitä on asianmukaisella tavalla selostettu käyttötalouden toteutumisosiossa.

Toimintakertomukseen on jäänyt joitain virheitä, jotka eivät ole kokonaisuuden kannalta olennaisia. Kokonaisuutena tekstiosat ovat hyvin laadittuja ja sama koskee kaupungin tuloslaskelmaa, tasetta, rahoituslaskelmaa ja liitetietoja. Toimintakertomuksessa ei ole

arvioitu meneillään olevan pandemian vaikutuksia alkaneen vuoden toimintaan ja talouteen.

Kaupungin tilikauden tulos oli 376 miljoonaa euroa ja 10 miljoonaa euroa vuoden 2018 tulosta alhaisempi. Palveluostojen kasvu oli edellisvuoden tapaan olennainen ja noin 11 prosenttia. Verotulot kasvoivat 77 miljoonaa euroa, kun kasvu edellisenä vuonna oli 36 miljoonaa euroa. Nettorahoitustuotot olivat 133 miljoonaa euroa (tuloslaskelmalla) ja samalla tasolla kuin vuotta aiemmin.

Kaupungin rahoitus- tai taseasemassa ei tapahtunut kokonaisuutena olennaisia muutoksia vuoden 2019 aikana. Toiminnan ja investointien rahavirta oli 32 miljoonaa euroa positiivinen (vuodelta 2018 vastaava luku oli 151 miljoonaa euroa). Vuoden 2019 toiminnan ja investointien rahavirta on talousarvioon nähden 50 miljoonaa positiivinen.

Käyttötalouden tulot toteutuivat 105 miljoonaa euroa talousarviota korkeampina ja menot 17 miljoonaa euroa. Yksittäisille talousarviolyityksille on valtuuston myöntämät ylitysluvat.

Koko kaupungin vuosikate riitti vuonna 2019 kattamaan suunnitelman mukaiset poistot. Vuosina 2020–2022 investointimenojen ennakoidaan ylittävän vuosikatteen merkittävästi, mikä johtaisi nettomääräisen velan kasvuun. Taloussuunnitelman mukaan tätä kuitenkin kompensoi pysyvien vastaavien myynneistä saatavat tulot. Luonnollista epävarmuutta näihin tuloihin aiheuttaa meneillään oleva pandemia ja sen kesto.

(milj. euroa)	Talous-suunnitelma 2022	Talous-suunnitelma 2021	Talousarvio 2020	Toteutunut 2019	Talousarvio 2019	Toteutunut 2018
Vuosikate	693	666	636	741	657	752
Poistot	-383	-384	-373	-364	-374	-347
Kate poistojen jälkeen	310	282	263	377	283	386
Investointi-menot	-686	-685	-820	-639	-609	-516

Taulukko: Kaupunki sisältäen liikelaitokset, itsenäisinä taseyksikköinä toimivat rahastot sekä sisäisten erien eliminoinnit.

Investointiosan menot ilman liikelaitoksia ja rahastoja toteutuivat 31 miljoonaa euroa talousarviota korkeampina. Eri perusteilla myönnettyt ylitysoikeudet olivat 169 miljoonaa euroa, jolloin investointimenoihin oli ylitysoikeuksien jälkeen käytettävissä tilikaudella yhteensä 779 miljoonaa euroa. Kokonaisuutena investointeihin varatuista määrärahoista

(talousarvio ja ylitysoikeudet) käytettiin 82 prosenttia (edellisvuonna 74 %). Maaomaisuuden 100 miljoonan euron myyntitavoite saavutettiin, kun kauppahinnat yhteensä olivat 141 miljoonaa euroa (edellisvuonna 123 miljoonaa euroa) ja kertyneet myyntivoitot 139 miljoonaa euroa. Keskimääräinen myyntivoitto oli siten yli 90 prosenttia kauppahinnasta aiempien vuosien tapaan.

Rahoitusosan ilman liikelaitoksia ja rahastoja vaikutus maksuvalmiuteen oli -129 miljoonaa euroa. Vuosikate toteutui noin 83 miljoonaa euroa talousarviota suurempana. Ennakoituja 115 miljoonan euron pitkäaikaisia lainoja ei nostettu. Virastojen, liikelaitosten ja rahastojen yhdistetyn rahoituslaskelman mukaisten rahavirtojen vaikutus maksuvalmiuteen oli -117 miljoonaa euroa, kun talousarvion mukainen vaikutus oli -157 miljoonaa euroa. Vuosikate toteutui 73 miljoonaa euroa talousarviota korkeampana. Nettomääräiset investointimenot toteutuivat budjetoidulla tasolla.

6 Tytäryhtiöt

Tarkastamiemme tytäryhtiöiden vuoden 2019 tilinpäätökset ja toimintakertomukset on laadittu pääosin voimassa olevien säännösten mukaisesti. Yhtiöiden taloushallinnon sisäisessä valvonnassa ei ole todettu olennaisia kehittämiskohteita. Muiden tilintarkastustoimistojen laatimat tilintarkastuskertomukset ovat vakioimuotoisia.

7 Liikelaitokset ja rahastot

Liikelaitosten ja rahastojen tilinpäätökset on laadittu voimassa olevien säännösten mukaisesti eikä niiden taloushallinnon sisäisen valvonnan järjestelyissä ole todettu olennaisia puutteita.

8 Hallinto, taloushallinnon sisäinen valvonta ja kirjanpito

Tilintarkastuksessa on perehdytty kaupunginvaltuuston ja -hallituksen tekemiin päätöksiin ja seurattu päätösten toteuttamista. Tarkastusviraston laatimat raportit on annettu tiedoksi kyseisille hallintoelimille. Kaupungin hallintoa on käsityksemme mukaan kokonaisuutena hoidettu kuntalain ja valtuuston tekemien päätösten mukaisesti.

Ottaen huomioon tilintarkastushavainnot mukaan lukien tarkastusviraston tekemän työn ja heidän raportointinsa ja myös sisäisen tarkastuksen tekemät havainnot kiinnitämme huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin, missä kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia on todettu myös aiempina vuosina ja niistä on myös raportoitu vastuutahoille.

- Hankintatoiminnassa tulee aina pitää kiinni kaupungin sisäisistä ohjeistuksista myös siinä, että laskut perustuvat niitä koskeviin sopimuksiin ja muuhun dokumentaatioon myös niin että näiden dokumenttien yhteys laskuihin on myös jälkikäteen todennettavissa.
- Huomiota tulee entistä enemmän kiinnittää kilpailutusten kattavuuden varmistamiseen koko kaupunkikonsernin tasolla.

- Kaupungin kannalta merkittävässä työmaissa on todettu olennaisia budjettiylityksiä, joiden syyt on tarpeen mielestämme selvittää kiinnittäen samalla huomiota myös siihen miten tällaisten suurten hankkeiden hallintoa voidaan jatkossa parantaa käsittäen myös vastuusuhteet ja kattava raportointi työmaiden alusta lukien. Huomiota erityisesti merkittävien hankkeiden kohdalla tulee aiempaa enemmän kiinnittää myös siihen, että niiden toimivuus on kohtuudella tavoitteiden mukainen (esimerkiksi Raide-Jokerin kapasiteetti ja Jätkäsaaren infrarakenne).
- Aiempien vuosien tapaan kehittämismahdollisuuksia on kaupungin taloushallinnon hoidossa kuten palkanlaskenta, kirjanpidon dokumentaatio mukaan lukien muistiotositteet, tase-erittelyjen laatiminen ja sisältö samoin kuin mm. käyttöomaisuuden ja irtaimistojen seurannan järjestelyt.
- Kaupunkiympäristön toimialan tarkastuksessa on tullut esille muita toimialoja enemmän havaintoja mm. liittyen laskujen kiertoon, talousseurantaan ja tilinpäätösjaksotuksiin.
- Sisäinen tarkastus on vuoden 2019 aikana tehnyt lukuisia tarkastuksia. Myös näiden raporttien tuloksia tarkasteltaessa todetaan sisäisen valvonnan kehittämistarpeita
- Sisäinen tarkastus on todennut puutteita tietohallinnon johtamisessa kaupunkitasolla. Asiaan liittyen on vuoden lopussa tehty tietohallinnon johdossa henkilöjärjestelyjä.

Helsinki 29. huhtikuuta 2020

KPMG Oy Ab

Jorma Nurkkala
JHT, KHT

Pepe Tamminen
KHT

Jakelu:

Tarkastuslautakunta
Pormestari
Apulaispormestarit
Kaupunginvaltuusto
Kansliapäällikkö
Kaupunginsihteerit
Toimialajohtajat
Palvelukokonaisuuksien johtajat
Rahoitusjohtaja
Talousarviopäällikkö
Tietohallintojohtaja
Viestintäjohtaja
Digitalisaatiojohtaja
Riskienhallinnan asiantuntija
Toimitusjohtajat
Talouspäälliköt
Hallintojohtajat
Hallintopäälliköt

Oikeuspalvelut
Sisäinen tarkastus
Tarkastusvirasto